

Odstránenie nevhodných náterov:

v tejto etape sa musíme rozhodnúť, či odstránime všetky vrstvy na dreve, alebo sa budeme snažiť zachovať pôvodný náter povrchu. Na niektorých kusoch, napr. sedliackeho nábytku z ihličnatého dreva, bola použitá technika napodobenia dreva, tzv. fládovanie, na ktorú boli použité kazeínové farby na báze mlieka. Kedysi sa, pri slávnostných príležitostiach, predmet obnovil novým náterom, z toho dôvodu sa môže na predmete nachádzať viac vrstiev fládru, prípadne farieb alebo ornamentov. V jednotlivých regiónoch sa sedliacky nábytok ozdoboval rôznymi maliarskymi technikami a motívmi, ktoré je vhodné zachovať, resp. obnoviť.

V rozhodovaní, či zachovať pôvodný povrch alebo odstrániť povrchovú úpravu až na holé drevo je treba postupovať s citom. Niekedy totiž môžeme urobiť viac škôd ako osohu. Na nasledujúcich obrázkoch vidieť trojzásuvkovú komodu v pôvodnom stave a po nevhodnom zreštaurovaní a odstránení pôvodnej povrchovej úpravy (z hľadiska zachovania autenticity).

Komoda je zreštaurovaná, po technickej stránke dokonale, sú opravené a funkčné všetky pohyblivé diely (zásuvky, zámky), avšak pôvodný náter by bolo bývalo vhodné zachovať a obnoviť. Taktiež kovanie na zásuvkách bolo nahradené "modernými napodobeninami" klasických kovaní, ktoré celkový dojem značne rušia. Zachovanie pôvodného vzhľadu a kovaní by bolo bývalo z estetického hľadiska najvhodnejším riešením.

Nevhodný náter odstránime z povrchu reštaurovaného predmetu *mechanicky* alebo pomocou *chemických rozpúšťadiel*.

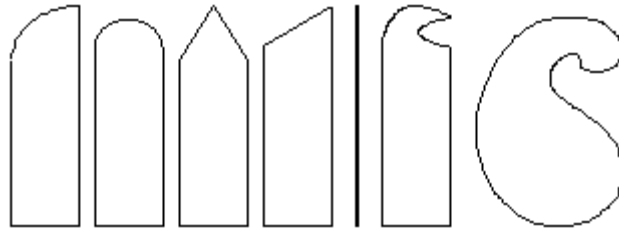
Mechanicky sa odstraňujú tenké nátery, v jednej alebo dvoch vrstvách, prípadne nátery, ktoré slabo držia na povrchu v dôsledku nesprávneho skladovania, resp. na náter bola použitá nevhodná farba alebo lak.

Jedným zo základných nástrojov je "citling" alebo "ciling" (obr; z nem. Ziehklinge; čes. obtahovadlo), ktorý by nemal chýbať v žiadnej dielni. Je to kúsok ocele, rôznych rozmerov, ktorého hrany sú zabrúsené do pravého uhla. Hrany sa brúsia vždy ručne na brúsnom kameni tak, že citling sa priloží kolmo na namočený brúsny kameň a miernym tlakom ním pohybujeme po celej ploche kameňa. Potom sa citling položí plochou na kameň a niekoľkokrát ním sa prejde po ploche brúsneho kameňa. Tento postup sa opakuje dovtedy, kým hrany nie sú dokonale ostré a odstránili sme tzv. "ihlu".

Citling sa dá kúpiť v predajniach so železiarskymi potrebami, ale môže sa vyrobiť vlastnoručne z vhodného kúska ocele, napr. zo starého pílového listu jednoručnej píly, zabrúsením na kotúčovej brúske, následne pilníkom na kov do potrebného tvaru. Ostrie nabrúsime na brúsnom kameni. Aby sme sa dostali aj do najneprístupnejších miest, dá sa použiť aj malý skrutkovač alebo oceľová ihla.

V krajnom prípade sa môže použiť aj kúsok skla, pritom pracujeme v ochranných, kožených rukaviciach! Citlivo chytíme oboma rukami, mierne prehneť a tlačíme smerom od seba, prípadne opačným prehnutím, smerom k sebe. Držíme ho tak, ako vidieť na obrázku.

Ak je na povrchu niekoľko vrstiev olejovej farby, odstránime ich pomocou pištole na horúci vzduch tak, že začneme v rohu, nahrievame dovedy, kým sa farba nezvlíni a špachtľou odstránime uvoľnenú farbu. Špachtľa nesmie byť ostrá, pretože sa pri pohybe môže zarezať do dreva. Pracovnú hranu špachtle zabrusíme na brúske. Pri troške rutiny sa podarí odstránenie celého pásu farby súčasným tlačením špachtle a nahrievaním povrchu pištoľou. Na miesta, kde sa nepodarilo odstrániť farbu sa vrátíme, nahrejeme povrch a znova odstránime špachtľou. Pri opaľovaní venujeme pozornosť najmä tomu, aby sa neohrieval povrch príliš dlho na jednom mieste, pripálením vznikne hnedo-čierny flák, ktorý sa potom ťažko opravuje.

!!!Pištoľou pohybujte miernym pohybom zápästia zo strany na stranu, tesne pred špachtľou. Pracujte v dobre vetranej miestnosti, prípadne vonku, pri nahrievaní farieb vznikajú zdravie škodlivé plyny!!!

Chemických rozpúšťadiel existuje veľké množstvo, postačí však niekoľko druhov, voľne dostupných v predajnej sieti. V závislosti od toho, aké hrubé vrstvy budeme odstraňovať alebo sa budeme snažiť zachovať pôvodnú povrchovú úpravu, vystačíme v domácej dielni s *denaturovaným liehom, čpavkovou vodou, čistým alkoholom (alebo konzumným liehom), riedidlami na olejové, fermežové a nitrocelulóзовé farby a laky, terpentínovým olejom, technickým benzínom a lúhom sodným.*

Lúhovanie je najagresívnejší spôsob odstránenia náterov. Účinnou látkou je **lúh sodný (hydroxid sodný; NaOH)**, dostať ho v drogériách a v obchodoch s farbami vo forme kryštálikov. Roztok si pripravíme tak, že do 10 objemových dielov vody pridáme 2-3 objemové diely hydroxidu sodného. Hydroxid sodný sypeme do vody, nikdy nie naopak. Pri rozpúšťaní hydroxidu vzniká vysoká teplota, roztok pení a preto rozpúšťame vo vhodne veľkej nádobe, najlepšie smaltovanej. Na prípravu roztoku nie sú vhodné sklenené (nebezpečenstvo prasknutia v dôsledku vysokých teplôt) a kovové nádoby (reakcia roztoku hydroxidu sodného s kovom, čo môže mať za následok sfarbenie dreva). Roztok nanášame na povrch predmetu štetcom alebo kefou s umelými, silonovými štetinami (štetec z prírodných štetín sa pôsobením lúhu rozpadne) a necháme pôsobiť 10 až 15 minút. Predtým si pripravíme vhodnú nádobu, v ktorej budeme predmet lúhovať (stará vaňa, kaďa, väčšia umelohmotná nádoba), vedro s vodou a vhodnou silonovou kefou, namočenou vo vode, kartáčujeme povrch dovedy, kým nezačne peniť, pričom sledujeme, či pôsobenie lúhu bolo dostatočne dlhé a uvoľnilo všetky vrstvy farieb.

Nakoniec opláchneme celý povrch prúdom vody. Roztok lúhu odstráni všetky nátery bez rozdielu, dokonca pri dlhšom pôsobení zapríčiní tzv. "rozstrapkanie" dreva a preto ho treba **neutralizovať**. Na neutralizovanie použijeme **kyselinu šťavel'ovú (acidum axalicum)**,

ktorá má aj tú vlastnosť, že bieli drevo a odmasťuje ho. Pretože ju nedostať voľne v predaji, na neutralizovanie postačí aj **kuchynský ocot**, ktorým povrch natrieme, necháme niekoľko minút pôsobiť a opláchneme prúdom čistej vody. Lúhovaný predmet nakoniec vytrieme do sucha a necháme vysušiť.

Lúhovať je potrebné aj predmety, ktoré sme opaľovali pištoľou na horúci vzduch, pretože na povrchu zostali tie zložky olejových, fermežových a syntetických farieb, ktorých funkcia je, aby farba držala na povrchu. Tieto zložky sú vsaté do povrchu a pôsobením lúhu ich odstránime. Lúhovaním zároveň ničime drevokazný hmyz, prípadne drevokazné huby.

!!!Nesuňte predmet na priamom slnku, ani v blízkosti vykurovacích telies, pretože náhlym vysušením by mohol zmeniť tvar alebo popraskať. Vhodným miestom je suchá, dobre vetraná miestnosť, kde sa predmet vysuší približne za 2 až 3 dni!!!

Šelaková politúra

Za najdokonalejšiu a zároveň najkrajšiu, i keď najpracnejšiu povrchovú úpravu nábytku považujeme šelakovú politúru. Má vysoký, zrkadlový lesk. Opticky patrí medzi najhodnotnejšie povrchové úpravy. Pod ňou získava drevo prirodzenú krásu, plastický, takmer trojdimenzionálny rozmer. Je však aj najchúlostivejšia. Neodoláva poveternostným vplyvom, škodí jej vlhkosť, vysoké teploty, chemikálie a dokonca aj v interiéri vyžaduje vhodnú klímu na to, aby zostala dlhé roky vo svojej plnej kráse.

Vyslovene nevhodným prostredím pre nábytok, nielen so šelakovou politúrou, je miestnosť s podlahovým vykurovaním.

Voskovanie

Ako povrchová úprava sa voskovanie používalo už v renesancii. Drevo sa najprv niekoľkokrát napustilo fermežou, alebo iným olejom a nakoniec sa navoskovalo.

Voskovaním získa namorené, alebo aj surové drevo, krásny "medový lesk". Lesk pritom môžeme zvyšovať správnym "gruntom" (základom), čím znížime nasiakavosť dreva a šetríme voskom.

Napúšťanie nábytku fermežou a olejom

Predmety napúšťame ľanovou fermežou, zahriatou v nádobe s dvojitým dnom, pričom k nej môžeme pridať terpentínový olej, aby sa lepšie rozotierala. Po štvrt- až polhodine zotrieme nevsiaknutú fermež z povrchu a necháme vysušiť dva až tri dni. Tento postup opakujeme spravidla tri krát. Nakoniec predmet vyleštíme drsnejšou kefou alebo ľanovou tkaninou. Tento spôsob povrchovej úpravy sa používa hlavne pri tvrdom dreve.

Po dôkladnom vysušení môžeme naniesť vrstvu vosku, nie je to však nevyhnutné. Pri reštaurovaní ošetríme fermežou vnútorné steny a police nábytku a stačí ho aplikovať raz. Spodnú a zadnú časť z mäkkého dreva ošetríme viackrát. Drevo získa príjemný žltohnedý odtieň. Špeciálne oleje na starožitný nábytok sa nemusia zahrievať, pričom celý postup je rovnaký, ako pri fermežovaní.

Povrchová úprava

Pred samotným voskovaním napustíme povrch nitrocelulóзовým plničom pórov alebo špecializovaným plničom pórov, prípravkom "shellac sanding sealer". Prípravok je určený na základovanie

povrchu a je vyrobený podľa starých, osvedčených receptúr. Na povrch sa nanáša štetcom. Oživuje ho a zároveň mu dáva zlatistý farebný tón. Je odolný vode, chráni povrch dreva viac, ako samotný vosk a je vhodný aj z hľadiska údržby a prípadných neskorších opráv povrchu nábytku. Vzhľadom k tomu, že je vyrobený na báze alkoholu, je doba schnutia približne 25 minút. Po uschnutí sa povrch prebrúsi jemnou ocelovou vlnou zrnitosti 000 až kým nie je dokonale hladký. Prevedením základu a zaplnením pórov spotrebujeme menej vosku, než keby sme vosk nanášali priamo na drevo. Vnútrajšok a zadnú časť príborníku nebudeme voskovať, ale natrieme fermežou, zahriatou v dvojitej nádobe. Aby sa fermež lepšie rozotierala, pridáme do nej, pred zahriatím, terpentínový olej. Na konečnú povrchovú úpravu použijeme kvalitný hotový vosk, ktorý sa predáva v bezfarebnom prevedení, prípadne vo farebných odtieňoch a v rôzne veľkých baleniach. Vosk firmy BRIWAX je vyrobený na báze petroleja, pričom obsahuje rôzne vyberané a zriedkavé druhy olejov, ktoré zabezpečujú dobrú rozotierateľnosť. Vysoký lesk dosahuje takmer kvalitu lesku šelakovej politúry. Vosk sa nanáša na povrch bavlnenou handričkou alebo štetcom v smere rokov dreva. Po zaschnutí, približne za 10 minút, sa celý povrch vyleští kefou s tvrdými štetinami. Doba schnutia je krátko vďaka komponentom, obsiahnutým vo vosku. Tieto sa za krátku dobu vyparia do ovzdušia, preto treba pracovať na voľnom priestore alebo v dobre vetraných miestnostiach. Nepracujeme v blízkosti vykurovacích telies a priameho plameňa. Nakoniec čistou bavlnenou handričkou vyleštíme celý povrch, prehladneme proti svetlu a prípadne nanesieme ešte jednu vrstvu vosku.

